

Zadanie súťaže

—
Krajinársko-urbanistická súťaž
“Revitalizácia Mlynského náhonu v Košiciach”

Obsah

Úvod	3
História a význam Mlynského náhonu v minulosti	3
Potreba vody v meste	3
Záujem verejnosti o revitalizáciu Mlynského náhonu	3
Vymedzenie územia	4
Širšie vzťahy	4
Riešené územie	5
Východiskový stav projektu revitalizácie Mlynského náhonu a dôvody vyhlásenia tejto súťaže	7
Aktuálny stav	8
Voda	8
Prevádzka vodného toku	8
Urbanizmus a architektúra	9
Doprava	9
Verejný priestor	9
Ciele	10
Hlavná idea	10
Voda	10

Biológia	10
Urbanizmus a verejný priestor	11
Doprava	13
Architektúra	13
Krajinotvorba	14
Funkčná náplň	14
Prevádzka	15

I. Úvod

1. História a význam Mlynského náhonu v minulosti

Mlynský náhon je prirodzeným ramenom Hornádu, ktorým v minulosti tiekla podstatná časť vody Hornádu. V 19. a 20. storočí boli na tomto vodnom toku v Košiciach v prevádzke tri mlyny, z ktorých jeden bol prestavaný na vodnú elektrárňu. Okolie Mlynského náhonu bolo obľúbeným oddychovým miestom Košičanov, o čom svedčia dobové fotografie a pohľadnice.

Podrobné informácie o tejto téme sú v dokumente ***História Mlynského náhonu***.

2. Potreba vody v meste

Košice zaznamenávajú každoročne významnejší nedostatok vody v prirodzenej podobe, čo má za následok ďalšie negatívne javy na životnom prostredí a každodennom živote Košičanov.

O to naliehavejšia je potreba privedenia živej vody do mestského prostredia aj v kontexte jej drastického úbytku počas minulých storočí.

Informácie o úbytku povrchových tokov počas posledných storočí sú v dokumente ***Úbytok povrchových vôd v Košiciach***.

3. Záujem verejnosti o revitalizáciu Mlynského náhonu

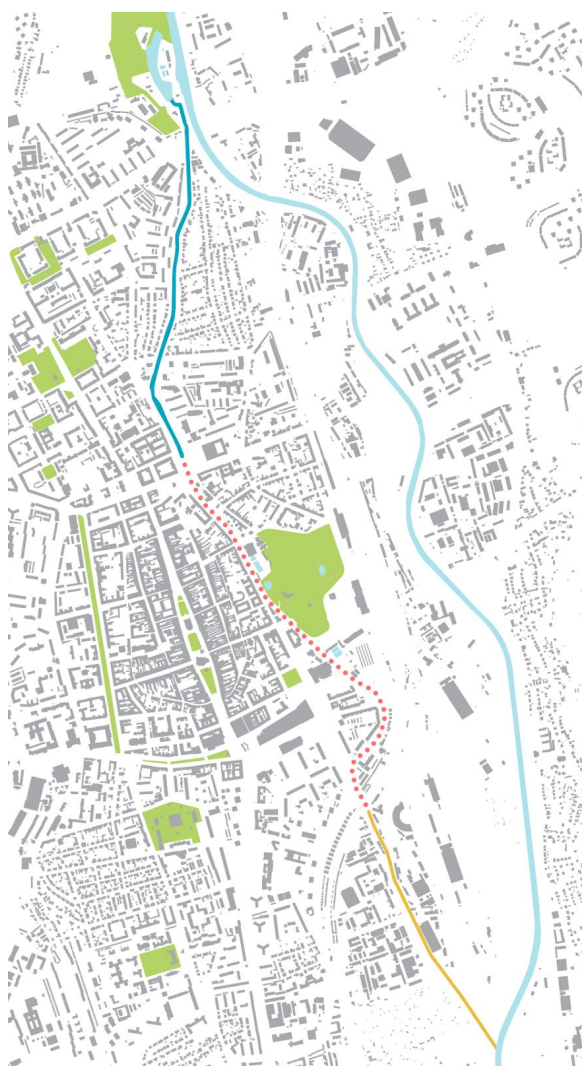
Občianske združenie zorganizovalo viacero stretnutí s verejnosťou, na ktorých bola odprezentovaná história Mlynského náhonu, aktuálne technické problémy, komplexnosť úlohy revitalizácie, úspešné realizácie z iných miest a ďalšie súvisiace témy.

Verejnosť jednoznačne deklarovala záujem o obnovu vodného toku a zveladenie jeho bezprostredného aj širšieho okolia nielen na stretnutiach, ale aj v prieskume, ktorý občianske združenie Mlynský náhon zrealizovalo začiatkom roku 2019.

Výsledky prieskumu sú na stránke https://mlynskynahon.sk/vysledky-2020_02/.

II. Vymedzenie územia

1. Širšie vzťahy

Pôvodné koryto Mlynského náhonu sa nachádza medzi historickým centrom Košíc a mestským parkom a v súčasnosti ho môžeme rozdeliť do troch úsekov:

- Severný úsek so šírkou koryta približne 12 metrov prepája rekreačnú oblasť Anička so širším centrom mesta a je nazývaný **Mlynský náhon**.

Úsek je označený tyrkysovou farbou.

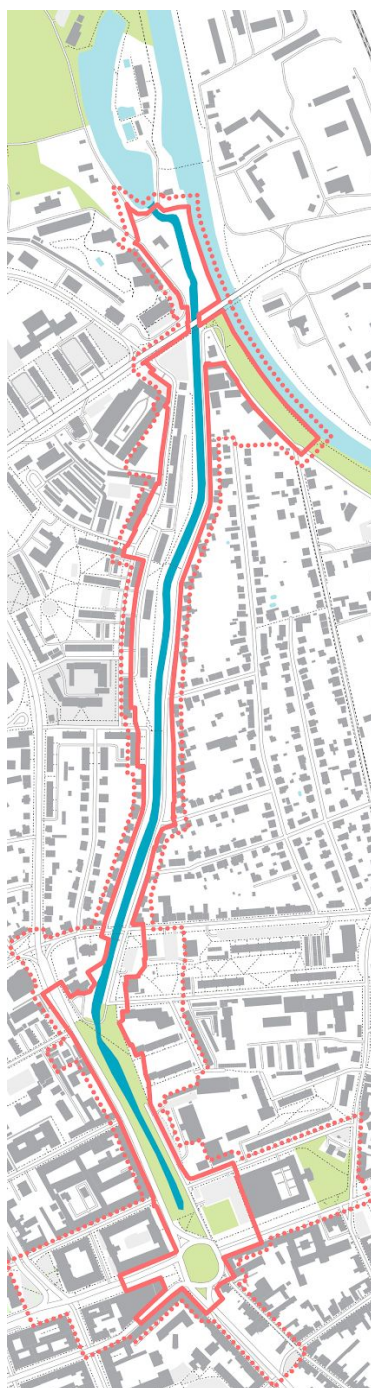
- Stredný úsek je zatrubnený. Potrubie je umiestnené prevažne pod štvorprúdovou cestnou komunikáciou, ktorá vedie centrom mesta po Štefánikovej a Krivej ulici.

Úsek je označený bodkami červenej farby.

- Južný úsek je tvorený pôvodným korytom s vyústením do Hornádu, je zanedbaný a prechádza priemyselno - brownfieldovou oblasťou. Tento úsek sa nazýva **Mlynský potok**.

Úsek je označený žltou farbou.

2. Riešené územie

Riešené územie tvorí horná, severná časť pôvodného koryta Mlynského náhonu a jeho bezprostredné okolie.

Hranicou riešeného územia na severe je vodná nádrž Ryba Anička a Malá vodná elektrárňa, za ktorou je umiestnený nápusťný objekt Mlynského náhonu.

Nasleduje územie medzi riekou Hornád, obytným súborom "Park Anička" a panelovou bytovou výstavbou na Študentskej ulici.

Mlynský náhon križuje na tomto mieste štvorprúdová cesta na Hlinkovej ulici s mostom, ktorá je súčasťou vnútorného okruhu a nosnou komunikáciou pre mestskú hromadnú dopravu.

Pozdĺž pravého brehu Hornádu je plánovaná výstavba cyklochodníka Eurovelo 11.

Riešené územie pokračuje zástavbou rodinných domov na východnej strane (ulica Ťahanovské riadky) a bytovými domami (Študentská a Odborárska ulica) a ďalej v smere toku rodinnými domami (Alešovo nábregie) na západnej strane.

Mlynský náhon je v nasledujúcom úseku križovaný mostom na ulici Slovenskej jednoty.

Ďalší úsek je charakterizovaný panelovými bytovými domami, polyfunkčnými domami a výraznou budovou Hotela Yasmin na ľavom brehu Mlynského náhonu.

Na pravom brehu tohto úseku sa nachádza Cirkevný zbor Bratskej jednoty baptistov, súkromná záhrada, Hotel Rokoko a za ním je pravý breh lemovaný frekventovanou štvorprúdovou komunikáciou na Gorkého ulici.

Za Hotelom Rokoko je koryto Mlynského náhonu prerušené zhybkou, v ktorej je umiestnené teplovodné potrubie a iné inžinierske siete.

Riešené územie na juhu končí výpustným objektom Mlynského náhonu, priestorom pred budovou Jumbo centra a kruhovým objazdom, ktorý tvorí križovatku ulíc Gorkého, Hviezdoslavova, Továrenská, Štefánikova, Jesenského a Masarykova. Kruhový objazd tvorí väzby na centrum mesta cez Hviezdoslavovu a Továrenskú ulicu, na mestský park cez Jesenského ulicu a na bývalé koryto Mlynského náhonu na Štefánikovej ulici.

III. Východiskový stav projektu revitalizácie Mlynského náhonu a dôvody vyhlásenia tejto súťaže

V súčasnosti je na riešené územie spracovaný projekt pre stavebné povolenie s názvom "Revitalizácia Mlynského náhonu 2017", ktorého autorom je Ing. Jozef Schlosser, a ktorý má platné územné rozhodnutie a stavebné povolenie.

V zadaní tohto projektu však nebola vznesená požiadavka na riešenie širších urbanistických vzťahov, na tvorbu verejného priestoru s primeranými funkciami, na vytvorenie podmienok pre rozvoj biodiverzity a na riešenie ďalších úloh, ktoré sú požadované verejnosťou a aktuálne vzhľadom na potrebu adaptácie na zmenu klimatických podmienok.

Vyhlasovateľ nie je stotožnený s týmto projektom a preto sa rozhodol vyhlásiť novú súťaž, ktorej predchádzala široká diskusia s verejnosťou a odborníkmi, a v ktorej zadaní sú precizované uvedené chýbajúce požiadavky.

Požadovaný výsledok, ktorý má víťaz poskytnúť vyhlasovateľovi v poslednej tretej etape, je možné zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- 1. Overovacia štúdia zohľadňujúca širšie vzťahy a verejné priestory**
- 2. Podrobný manuál verejného priestoru a krajinárska štúdia s riešením vybraných prvkov drobnej architektúry.** Vzhľadom na platné územné rozhodnutie a stavebné povolenie na projekt "Revitalizácia Mlynského náhonu 2017" ide o spracovanie krajinárskej štúdie, projektovej dokumentácie zmeny stavby pred dokončením (SO01 Prvky zelenej infraštruktúry) a realizačnej projektovej dokumentácie vybraných prvkov drobnej architektúry bez inžinierskej činnosti, ktorú bude zabezpečovať mesto Košice.
- 3. Licencia** pre časť návrhu v štúdiu zaoberajúcej sa úpravami vodných stavieb, dopravných stavieb a preložiek sietí.
- 4. Autorský dohľad** pre časť návrhu zaoberajúcu sa úpravami vodných stavieb, dopravných stavieb a preložiek sietí

IV. Aktuálny stav

Mlynský náhon je nepochybne hodnotným mestotvorným prvkom s veľkým potenciálom. Avšak z dôvodu nesprávnych rozhodnutí v minulosti a iba sporadickému a účelovému záujmu rôznych skupín bez vízie, je dnes v žalostnom stave a niekedy až na obtiaž obyvateľom blízkeho okolia.

Aj napriek spomínaným nedostatkom je tento vodný prvok vlastne jediným významným vodným fenoménom v centre mesta, ktorý má veľkú hodnotu aj v stave, v akom sa nachádza, a je významným prínosom pre životné prostredie v meste. Jeho potenciál je však trestuhodne nevyužitý.

1. Voda

V súčasnosti je Mlynský náhon napúšťaný z Hornádu cez nápuštný objekt, pomocou ktorého je možné regulovať množstvo prichádzajúcej vody a tiež uzavrieť prívod vody, ak je to potrebné. Voda z Hornádu je primeranej kvality, je však pravidelne počas búrok v letných mesiacoch zakalená po dobu niekoľkých dní. Aktuálny prietok vody v Mlynskom náhone počas vegetačného obdobia je asi 300 litrov za sekundu, v zimnom období je prietok znížený. Prietok je limitovaný nevyhovujúcou zhybkou a tiež potrubím, ktoré odvádza vodu do Hornádu. Toto potrubie bolo dimenzované na prietok 500 litrov za sekundu.

Potenciálnymi zdrojmi vody sú Čermel'ský potok a voda z Bane Bankov.

Podrobné informácie o vode sú v dokumente ***Vodohospodárske parametre Mlynského náhonu.***

2. Prevádzka vodného toku

Nízka hladina vody, nízky prietok vody, nevyhovujúce i nebezpečné brehy a zanedbané okolie sú príčinou toho, že Mlynský náhon bol obyvateľom a návštevníkom tejto oblasti často viac na obtiaž, ako pre radosť. Mlynský náhon bol v minulosti počas vegetačného obdobia niekoľkokrát vypúšťaný kvôli koseniu šikmých brehov, čo malo likvidačný dopad na biotop vodného toku a brehov.

3. Urbanizmus a architektúra

Vodný tok v aktuálnom stave pôsobí ako bariéra, ktorá oddeluje rodinné a bytové domy na jednej strane od mestskej zástavby na strane druhej. Príčinou je práve jeho nevyužitý potenciál, neprístupná vodná hladina a nedostatok kvalitného verejného priestoru v okolí. Rozdeľujúci charakter Mlynského náhona posilňuje aj široká dopravná tepna na Gorkého ulici a cesta na Ťahanovských riadkoch. V území rovnako chýbajú bezbariérové pešie mosty. Konštrukcie mostov a zábradlí sú zanedbané a v zlom technickom stave.

4. Doprava

Riešené územie nemá vyriešené viaceré dopravné problémy a, okrem chýbajúceho prirodzeného pozdĺžneho a priečného prepojenia vodného toku pre peších a cyklistov, medzi najväznejšie patria:

1. Pešie a cyklistické prepojenie v oblasti mostu na Hlinkovej ulici
2. Parkovanie v oblasti ulíc Študentská a Hlinkova
3. Pešie a cyklistické a prepojenie v oblasti mostu na ulici Slovenskej jednoty
4. Riešenie dopravy v oblasti zhybky pri Rokoku
5. Dopravná tepna na Gorkého ulici
6. Kruhový objazd na Masarykovej ulici

5. Verejný priestor

Okoliu Mlynského náhonu chýba koncepcia verejných priestorov. V súčasnosti takmer žiadne neexistujú. Obyvatelia nemajú vytvorené príležitosti na trávenie voľného času a využívanie možností, ktoré taký fenomén ponúka. Chýbajú chodníky, ale aj základný mobiliár, ako lavičky, koše či verejné osvetlenie. Existujúce verejné priestory pri budovách vyššieho významu, ako Jumbo centrum, či pri hoteli Yasmin a reštaurácii Rokoko, sú využívané na parkovanie. Priestory pri bytových domoch zase vytvárajú dojem zadných dvorov s garážami a parkoviskami.

V. Ciele

1. Hlavná idea

Hlavným cieľom je pretvoriť "kanál" na **živú rieku** prinášajúcu benefity prírody do prostredia mesta. Je potrebné nájsť vhodné aktivity pozdĺž toku so zreteľom na odlišné potreby obyvateľov jednotlivých susedstiev, využiť líniový charakter pre potreby mobility a rekreácie priláhlých mestských častí a spájať rekreačné lokality a zelenú infraštruktúru v rámci mesta. Vytvoriť ekologicky a biologicky stabilný tok, zmiernujúci dopad klimatických zmien na mesto.

2. Voda

Využitie potenciálnych zdrojov vody a zabezpečenie stabilného prietoku 500 až 1000 litrov za sekundu aj pomocou odstránenia prerušenia hladiny a koryta pri reštaurácii Rokoko. Zlepšenie kvality vody oksličovaním a prevrstvovaním vody prehrádzkami, znižovaním množstva rozpustných živín, stupňa zakalenia (zákalu) koreňovou čističkou a sedimentačnými úsekmi.

Je tiež potrebné navrhnuť režim so zníženou hladinou pre zimnú prevádzku, ktorá by umožnila využiť vodnú plochu na korčuľovanie pri zachovaní vhodných podmienok pre prezimovanie vodných živočíchov.

3. Biológia

Stabilita vodnej hladiny počas celého roka je dôležitým faktorom podporujúcim vývoj vhodnej flóry a fauny. Podpora hodnotných procesov je založená na vytváraní podmienok na existenciu vodných a močiarnych rastlín. Plytké zóny osídlené hydro-makrofytmami musia plniť súbežne niekoľko dôležitých funkcií.

V návrhu je dôležité myslieť na podporu biodiverzity (fauna aj flóra), na miesta pre bezpečné hniezdenie voľne žijúceho vtáctva a na miesta pre bezpečný prístup k vode pre lokálne živočíšstvo.

Mlynský náhon bude vždy využívaný vtáctvom, či už na hniezdenie alebo na odpočinok a hlavne ako zdroj vody. Je potrebné vytvoriť také podmienky na odpočinok, aby vtáctvo

nebolo stresované plašením a mohlo odpočívať na plávajúcich ostrovčekoch. Tieto plávajúce plochy by umožnili vtáctvu bezpečný prístup k vode.

Všetky riešenia musia rovnako zohľadňovať potrebu zachovania migrácie organizmov, najmä medzi okolitými vodnými prvkami a samotným riešeným územím.

V návrhu je potrebné vytváranie príležitostí a predpokladov pre riešenia umožňujúce miestne zadržiavanie a vsakovanie dažďových zrážok. Zachytávanie dažďovej vody v zasakovacích lagúnach, príprava na predpokladané vyústenie dažďových zvodov z okolitých budov a spevnených plôch do týchto lagún a následné odvádzanie prebytku nevyužitých väčších zrážok priamo do vodného toku.

Podrobné informácie o biológii nájdete v dokumente ***Biológia Mlynského náhonu***.

4. Urbanizmus a verejný priestor

Vzhľadom na to, že sa projekt nachádza na širšej platforme, je potrebné zohľadniť širšie vzťahy a predstaviť koncepciu riešenia celého územia v okolí celého pôvodného koryta Mlynského náhonu.

Zapojenie Mlynského náhonu do koncepcie mestskej zelenej infraštruktúry. Je dôležité riešiť prepojenia na medziblokovú zeleň, Mestský park, Park Komenského, Park Anička a ďalšie.

Návrhom musí predchádzať dôkladná analýza širších vzťahov a samotného riešeného územia. Analýza významu Mlynského náhonu v celomestskej mierke, analýza širších vzťahov v rámci prilahlých mestských častí, analýza významu Mlynského náhonu vo vzťahu k plánovanej výstavbe v okolí a v rozvojovej zóne medzi Slovenskou ulicou a riekou Hornád.

Oblasť by mala byť transformovaná na významný mestský, oddychovo-rekreačný prvok, postavený na základe revitalizácie prírodného prostredia, s doplnením priestorov pre rozvoj a podporu komunitného života. Ďalej je potrebné vytvorenie koncepcie peších prepojení pozdĺž a krížom cez vodný tok. Je potrebné spracovať analýzu a úpravu súčasných prepojení, prípadne navrhnúť ďalšie možnosti prechodu s dôrazom na bezbariérovosť. Koridor Mlynského náhonu využiť na bezkolízne pešie a cyklistické prepojenie Sídlička Ťahanovce

a Dargovských hrdinov s mestským centrom. Zároveň poskytnúť obyvateľom mestských častí Staré Mesto a Sever pohodlný prístup k zeleni a bezpečné napojenie na rekreačnú zónu na Aničke.

V okolí Mlynského náhonu musí dôjsť k vytvoreniu koncepcie verejných priestorov s rôznymi funkciami pred kultúrnym domom Jumbo centrum, hotelom Yasmin, Tabačkou, bytovými domami na Tyršovom a Alešovom nábreží, Odborárskej ulici, hotelom a reštauráciou Rokoko a na Ťahanovských riadkoch v okolí zástavby rodinných domov. Súčasťou riešenia by malo byť aj vytvorenie koncepcie revitalizácie priestoru parkoviska na Hlinkovej ulici s návrhom novej funkcie. V súčasnosti je parkovisko Územným plánom hospodársko-sídelskej aglomerácie Košice vyznačené ako verejná zeleň, avšak je jediným odstavňým parkoviskom v okolí s kapacitou okolo 50 miest.

Pri navrhovaní netreba zabudnúť na kriticky zúžené miesta s nedostatočným priestorom na rozvinutie všetkých aktivít sprevádzajúcich celý tok Mlynského náhonu. Najúžšie miesta pozdĺž vodného toku sú vymedzené brehovou čiarou a najbližšou výstavbou a vyžadujú si nápaditý prístup a zrejme aj odlišnú formu riešenia priestoru. To znamená rozvrhnutie trás chodníka pre peších, cyklochodníka, obslužnej komunikácie a riešenie pozdĺžneho parkovania v kriticky zúženom profile.

Je potrebné vytvoriť koncepciu umiestnenia vhodne zvoleného mobiliáru buď priamym návrhom mobiliáru vlastného dizajnu alebo výberom vhodného typové riešenia. Rovnako je potrebné definovať materiálové riešenia chodníkov, námestí, promenády a ďalších prvkov.

Podklady od firiem a inštitúcií pôsobiacich v okolí Mlynského náhonu sú v dokumente ***Podklady od zainteresovaných strán.***

Technické podklady od prevádzkovateľov sú v dokumente ***Technické podklady.***

5. Doprava

Počas navrhovania je potrebné hľadať koncepciu upokojenia dopravy v centre mesta. Hlavným záujmom je riešenie peších a cyklistických trás, potom mestskej hromadnej dopravy a nakoniec individuálnej automobilovej dopravy s ohľadom na novovznikajúce obytné komplexy a s prihliadnutím na požiadavku zachovať zóny pokoja v tesnej blízkosti zástavby rodinných domov.

V rámci návrhu by bolo vhodné zvážiť vytvorenie koncepcie prepojenia Tyršovho nábrežia so starým mestom cez Gorkého a Hviezdoslavovu ulicu a úpravu kruhového objazdu na Masarykovej ulici na mestský priestor s dôrazom na chodcov a cyklistov.

Súčasťou riešenia dopravy je aj riešenie statickej dopravy v priľahlých verejných priestoroch, vytvorenie koncepcie parkovania v oblasti a minimalizovanie spevnených plôch parkovísk s určením plôch vhodných na vybudovanie parkovacích domov, ideálne v kombinácii s komerčným využitím a plochami verejnej zelene na strechách.

6. Architektúra

Pri riešení verejných priestorov v okolí Mlynského náhonu sa ponúka možnosť vytvorenia malej architektúry. Drobnou architektúrou môžu byť móla, hrádzky, lávky, prístrešky, prípadne opodstatnene umiestnený menší pavilón. V rámci koncepcie je vhodné myslieť aj na miesta s pitnou vodou, miesta na umytie rúk či verejné toalety.

Dôležitou súčasťou architektonického riešenia je aj revitalizácia, prípadne prestavba, či dotvorenie peších mostov a starých prehrádzok pri ulici Slovenskej jednoty, Tomášikova a prehrádzky pri Čárskeho ulici.

Materiálové spracovanie verejných priestorov a drobnej architektúry by malo byť starostlivo uvážené. Ideálnym riešením sú podľa možnosti materiály s prírodným charakterom z lokálnych zdrojov s nenáročnou údržbou.

Prvky drobnej architektúry, exteriérovej vybavenosti a technických doplnkov verejného priestoru je potrebné navrhnuť z hľadiska konkrétneho riešenia: funkčnosť, estetická stránka,

materiálová voľba jednotlivých prvkov (smetné koše, lavičky, oporné múry, orientačné, informačné, náučné tabule, herné prvky, športové vybavenie, zábradlia, osvetlenie). Rozmiestnenie v priestore musí rešpektovať základnú požiadavku na bezproblémovú prevádzku a dostupnosť z hľadiska racionálnej údržby, napríklad pri periodickom zvážaní odpadu, manipulácia s prípadným mobilným vybavením, servis svietidiel a podobne.

7. Krajinotvorba

V súčasnosti je Mlynský náhon okolie v Územnom systéme ekologickej stability a definovaný ako mestský biokoridor regionálneho významu a cieľom revitalizácie je zosúladiť deklarovaný stav so skutočnosťou.

Koncept by mal odzrkadľovať snahu o skĺbenie charakteru prírodnej rieky a mestského prostredia. Odporúčame vytvorenie prístupu k hladine vodného toku a prácu s vodnou hladinou - čerenie vody, pokojná hladina, zrkadlenie... Je možné pracovať aj s vytváraním ostrovov pre hniezdenie vodných vtákov a rovnako hlbších zón na kúpanie alebo člnkovanie. Funkcie tohto druhu je dôležité starostlivo posúdiť a určiť vhodnú polohu v rámci celého toku.

Brehy Mlynského náhonu by mali mať zväčša prírodný charakter s prípadným lokálnym spevnením v nadväznosti na verejné priestory, ktoré si to z prevádzkového a praktického hľadiska vyžadujú.

8. Funkčná náplň

V rámci funkčnej náplne je dôležité riešiť zimný aj letný režim. Je potrebné overiť vhodnosť, prípadné umiestnenie a rozsah funkcií ako člnkovanie, rybolov, plávanie, vodné ihrisko, korčuľovanie a iné.

Spoločenské a oddychové aktivity musia rešpektovať prírodný charakter živej rieky a nemali by narušovať jej biologické procesy. Navrhované funkcie je potrebné začleniť tak, aby nebol znížený štandard bývania v priľahlých obytných lokalitách.

V južnej časti, v nadväznosti na centrum mesta a kultúrne inštitúcie, je možné uvažovať aj o implementácii kultúrnej funkcie na brehy a hladinu Mlynského náhonu v zmysle vyššie spomenutej podmienky, prípadne amfiteáter, mólo ako malé pódium a podobne.

9. Prevádzka

V čo najväčšej možnej miere vytvoriť racionálnu, spoľahlivú a jednoduchú prevádzku zelene, vybavenia verejného priestoru a technických zariadení. Terénne úpravy, riešenie spevnených plôch, trávnikov a systém výsadby drevín a trvalých porastov musia zohľadňovať estetické nároky a súčasne požiadavku na minimalizáciu nárokov na ručnú prácu.

Rešpektovanie požiadaviek na bezpečnosť pre ľudí, domáce zvieratá a voľne žijúce živočíchy je nevyhnutnou podmienkou obnovy Mlynského náhonu. Všetky technické úpravy v koryte, na brehu aj v okolí vodného toku musia okrem podpory biodiverzity vyhovovať bezpečnej prevádzke s ohľadom na všeobecnú prevenciu rizika vzniku úrazov, s ohľadom na ochranu detí, hendikepovaných ľudí a zvieratá.